

ISSN 2615 - 8957
<http://jes.vnies.edu.vn>

TẠP CHÍ
**Khoa học
Giáo dục
Việt Nam**

VIỆN KHOA HỌC GIÁO DỤC VIỆT NAM

Năm thứ
14 SỐ **09**
Tháng 09/2018

MỤC LỤC

NGHIÊN CỨU LÝ LUẬN

- 1 Phạm Minh Mục, Trần Thị Vàng
Một số vấn đề định hướng cho việc "Xây dựng Kế hoạch chiến lược 1 giáo dục trẻ khuyết tật trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0"
SOME ORIENTATIONS TO DEVELOP THE "EDUCATIONAL STRATEGY PLAN FOR CHILDREN WITH DISABILITIES IN THE CONTEXT OF THE INDUSTRIAL REVOLUTION 4.0" 1
  - 2 Đặng Thị Thanh Thủy
Đổi mới kiểm tra đánh giá trong giáo dục theo xu hướng dạy và học tích cực
INNOVATION IN CLASSROOM ASSESSMENT BY APPROACHING ACTIVE LEARNING AND TEACHING 7
  - 3 Trần Văn Hưng
Quy trình dạy học kết hợp dựa vào phong cách học tập trong đào tạo sinh viên bậc Đại học
BLENDED TEACHING METHODS BASED ON UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING STYLE 12
  - 4 Đỗ Khánh Năm
Một số biện pháp rèn luyện kĩ năng mềm cho sinh viên ở các trường đại học
SOME MEASURES TO TRAIN SOFT SKILLS FOR STUDENTS AT UNIVERSITIES 18
  - 5 Nguyễn Minh Tuấn
Khung năng lực của đội ngũ giảng viên khối ngành Kỹ thuật ở các trường đại học
THE COMPETENCY FRAMEWORK OF TECHNICAL LECTURERS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTES 23
  - 6 Nguyễn Thị Duyên
Sử dụng nghiên cứu trường hợp trong dạy học nghiệp vụ sư phạm nhằm phát triển kĩ năng tham vấn nghề cho sinh viên Sư phạm Kỹ thuật
APPLYING CASE STUDIES IN TEACHING PROFESSIONAL PEDAGOGICAL TO DEVELOP CAREER COUNSELING SKILLS FOR TECHNICAL PEDAGOGICAL STUDENTS 28
  - 7 Ngô Trung Hà
Đảm bảo chất lượng quá trình đào tạo trình độ đại học ngành Du lịch
QUALITY ASSURANCE SYSTEM FOR TOURISM CURRICULUM IMPLEMENTATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 34
  - 8 Nguyễn Thị Dung
Vận dụng "Chiến lược đọc SQ4" - Một biện pháp hiệu quả góp phần phát triển tư duy phân tích cho sinh viên trong dạy học Toán cao cấp ở các trường kinh tế, kỹ thuật
APPLYING THE SQ4 READING STRATEGY - AN EFFECTIVE MEASURE TO DEVELOPE STUDENTS' ANALYTICAL THINKING IN TEACHING ADVANCED MATHEMATICS AT ECONOMIC AND TECHNICAL SCHOOLS 39
  - 9 Nguyễn Công Khanh, Đỗ Thị Hương
Năng lực tự học và nghiên cứu về đánh giá giáo dục của giáo viên tiểu học: Thực trạng và những yếu tố ảnh hưởng
THE CAPACITY OF SEFL-STUDY AND RESEARCH ON EDUCATIONAL ASSESSMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS: CURRENT STATUS AND INFLUENCING FACTORS 44
  - 10 Đỗ Thị Bích Loan, Phan Hùng Thư
Xây dựng bộ công cụ đánh giá hoạt động quản lý chương trình đào tạo giáo viên trung học phổ thông theo tiếp cận AUN - QA
DESIGNING AND STANDARDIZING A TOOLKIT FOR ASSESSING THE MANAGEMENT OF HIGH SCHOOL TEACHER TRAINING PROGRAM BASED ON ASEAN UNIVERSITY NETWORK QUALITY ASSURANCE (AUN-QA) STANDARDS 50
  - 11 Phạm Văn Hiếu
Khó khăn tâm lý của giáo viên tiểu học xuất hiện khi thực nghiệm Chương trình Giáo dục phổ thông mới
PSYCHOLOGICAL DIFFICULTIES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS WHEN EXPERIMENTING WITH THE NEW GENERAL EDUCATION PROGRAM 56
  - 12 Lê Bình Dương
Rèn luyện kĩ năng siêu nhận thức cho học viên thông qua hoạt động giải quyết vấn đề trong dạy học môn Xác suất và Thống kê
TRAINING METACOGNITIVE SKILLS FOR STUDENTS THROUGH PROBLEM-SOLVING ACTIVITIES IN TEACHING PROBABILITY AND STATISTICS 62
  - 13 Lê Phương Thủy
Thực trạng sử dụng công nghệ và công nghệ hình ảnh trong dạy học Ngữ văn ở trường phổ thông
THE CURRENT STATUS OF USING TECHNOLOGY AND IMAGING TECHNOLOGY IN TEACHING LITERATURE AT HIGH SCHOOLS 67
  - 14 Nguyễn Thanh Hải, Nguyễn Thị Mỹ Hằng
Thiết kế tình huống dạy học môn Toán theo phương pháp dạy học dự án ở trường trung học phổ thông
DESIGNING PROJECT - BASED LEARNING SITUATIONS IN TEACHING MATHEMATICS AT HIGH SCHOOLS 72
  - 15 Chu Thị Mai Hương
Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường trung học phổ thông
USING KNOWLEDGE MAPPING TO ORGANIZE THE WARM-UP ACTIVITIES IN TEACHING HISTORY AT HIGH SCHOOLS 77
  - 16 Phan Thị Phương Thảo
Một số kĩ năng cần thiết của học sinh phổ thông để học Toán theo hình thức tự học có hướng dẫn
SOME NECESSARY SKILLS FOR STUDENTS TO STUDY MATHEMATICS IN THE FORM OF GUIDED SELF-STUDY TEACHING 83
  - 17 Phạm Đức Tài
Cách tổ chức đánh giá năng lực giải quyết vấn đề Toán học qua hồ sơ học tập của học sinh
ASSESSING STUDENTS' MATH PROBLEM-SOLVING COMPETENCE BASED ON THEIR PORTFOLIOS 88
  - 18 Phạm Thị Bích Đào, Phạm Thị Hoàng Loan
Đề xuất biện pháp phát triển năng lực thực nghiệm cho học sinh thông qua dạy học phần Dẫn xuất hidrocarbon lớp 11
PROPOSING THE MEASURES TO DEVELOP EXPERIMENTAL COMPETENCE FOR STUDENTS BY TEACHING THE HYDROCARBON DERIVATIVE AT GRADE 11 93
  - 19 Nguyễn Lân Trung, Nguyễn Ngọc Lưu Ly
Xây dựng định hướng giáo dục ngoại ngữ cho trẻ mầm non
IDENTIFYING ORIENTATIONS OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION FOR PRE-SCHOOL CHILDREN 99
- ## NGHIÊN CỨU THỰC TIỄN GIÁO DỤC
- 20 Mai Thị Phương, Lê Thị Tâm, Phạm Hà Thương
Hỗ trợ học hòa nhập học sinh rối loạn phát triển ở Trường Tiểu học Thanh Trì - Hà Nội
THE SUPPORTING RESULTS FOR STUDENTS WITH DEVELOPMENTAL DISODERS AT THANH TRI PRIMARY SCHOOL 105
  - 21 Trần Thị Hương Giang
Đổi mới quản lý hoạt động đánh giá kết quả học tập nhằm phát triển năng lực của học sinh tiểu học ở Hà Nội - Thực trạng và giải pháp
INNOVATING THE MANAGEMENT OF LEARNNING OUTCOMES ASSESSMENT TO DEVELOP PRIMARY STUDENT'S COMPETENCY IN HANOI - CURRENT STATUS AND SOLUTIONS 110
- ## NGHIÊN CỨU GIÁO DỤC NƯỚC NGOÀI
- 22 Hồ Thị Hồng Vân, Đinh Quang Báo
Tổng quan nghiên cứu trên thế giới về định hướng nghề nghiệp cho học sinh thông qua dạy học các môn học và vận dụng trong dạy học môn Sinh học ở Việt Nam
ES ON CAREER ORIENTATION FOR HIGH SCHOOL STUDENTS THROUGH TEACHING SUBJECTS AND APPLICATION IN TEACHING BIOLOGY IN VIETNAM 116

Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường trung học phổ thông

Chu Thị Mai Hương

Trường Đại học Tây Bắc
Phường Quyết Tâm, thành phố Sơn La,
tỉnh Sơn La, Việt Nam
Email: chumaihuongttb@gmail.com

TÓM TẮT: Phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh đang là một trong những mục tiêu quan trọng của công cuộc đổi mới phương pháp dạy học hiện nay. Hoạt động khởi động đầu giờ học chính là cách thức để tạo hứng thú cho học sinh trước khi bước vào bài học mới. Hứng thú là yếu tố tâm lý để hình thành, phát triển tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh trong học tập. Bài viết trình bày việc sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường trung học phổ thông. Bằng phương pháp nghiên cứu lý thuyết và phương pháp điều tra, khảo sát, tác giả đề xuất các bước sử dụng sơ đồ hóa kiến thức và gợi ý một số biện pháp sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động thông qua tình huống dạy học cụ thể nhằm góp phần nâng cao chất lượng dạy học bộ môn và góp phần làm phong phú các hình thức, kĩ thuật dạy học Lịch sử ở trường phổ thông.

Từ khóa: Sơ đồ hóa; hoạt động khởi động; phương pháp dạy học Lịch sử.

Nhận bài 11/8/2018 → Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa 25/8/2018 → Duyệt đăng 25/9/2018.

1. Đặt vấn đề

Mục tiêu đổi mới phương pháp dạy học (PPDH) được ghi rõ trong Luật Giáo dục năm 2005 (bổ sung năm 2009) “Phương pháp giáo dục trung học phổ thông (THPT) là phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của học sinh (HS)”. Việc phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của HS là một trong những yêu cầu cơ bản của đổi mới PPDH hiện nay. Để thực hiện mục tiêu trên, ngoài việc bám sát mục tiêu bài học, nội dung dạy học, giáo viên (GV) cần chủ động khai thác có hiệu quả các PPDH hiện đại theo hướng tích cực. Hoạt động khởi động là một trong những biện pháp góp phần đổi mới PPDH nói chung, dạy học Lịch sử ở trường phổ thông hiện nay. Khởi động là hoạt động được thực hiện trước khi bước vào một tiết học, nhằm tạo không khí học tập sôi nổi, gây hứng thú cho HS và hướng HS vào nội dung kiến thức của bài học. Các nhà tâm lý học khẳng định, hứng thú là yếu tố quan trọng để hình thành thái độ học tập tích cực, chủ động, sáng tạo ở HS. Các nhà lý luận dạy học Lịch sử cho rằng, ngoài bồi dưỡng kiến thức, rèn luyện kĩ năng, giáo dục tư tưởng, tình cảm, thái độ thì tạo hứng thú cho HS trong quá trình dạy học cũng là một trong những mục tiêu, yêu cầu của bài học.

Trong quá trình dạy học nói chung, dạy học Lịch sử nói riêng, có nhiều hình thức tổ chức hoạt động khởi động như: Tổ chức trò chơi, đóng vai nhân vật, kể chuyện, đố vui, ghép chữ, thực hành thí nghiệm, xây dựng các tình huống, lập giả thiết khoa học... Trong bài viết này, chúng tôi đề xuất các bước sử dụng sơ đồ hóa kiến thức và gợi ý một số biện pháp, cách thức sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường THPT.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò, ý nghĩa của việc sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để

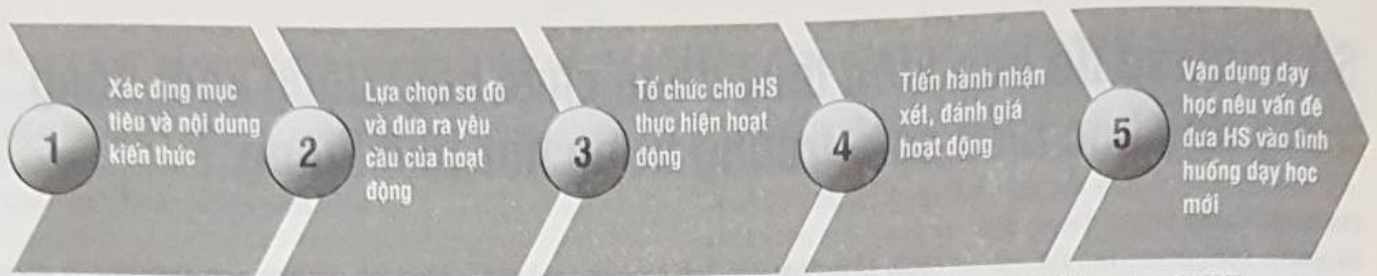
tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường trung học phổ thông

Sơ đồ thuộc nhóm đồ dùng trực quan quy ước, với chức năng truyền tải, xử lý, lưu giữ, vận dụng, sơ đồ hóa mang lại hiệu quả cao trong quá trình dạy học. Việc sử dụng sơ đồ hóa để tổ chức hoạt động khởi động giờ học không chỉ được coi là phương tiện mà còn là phương pháp, kĩ thuật dạy học mang lại hiệu quả cao trước giờ học. Sơ đồ hóa được sử dụng thường xuyên trong nhiều khâu của quá trình dạy học như: Khởi động đầu giờ học, kiểm tra bài cũ, nghiên cứu kiến thức mới, củng cố, ra bài tập về nhà cho HS. Mục đích hoạt động khởi động để giải tỏa tâm lý căng thẳng, tránh buồn ngủ cho HS trước giờ học. Thông qua hoạt động, GV hướng HS vào kiến thức cơ bản của bài học nhằm tạo không khí vui vẻ và tạo sự tương tác giữa GV và HS, giữa HS với HS, đặc biệt định hướng cho HS nhiệm vụ học tập trong bài học mới nhằm đạt mục tiêu bài học.

Ngoài ra, hoạt động khởi động rèn luyện cho HS sự nhanh nhẹn, tập trung, sáng tạo và đặc biệt là rèn luyện các kĩ năng cần thiết trong quá trình học tập: Kĩ năng tư duy (phân tích, tổng hợp, so sánh, đối chiếu, hệ thống hóa...), kĩ năng đọc hiểu sơ đồ, kĩ năng làm việc nhóm, kĩ năng trình bày... Đây là cơ sở để HS phát triển kĩ năng giải quyết vấn đề và kĩ năng tự học của HS. Từ việc biết, hiểu nội dung kiến thức cùng những cơ hội để HS phát huy khả năng của bản thân, HS sẽ hứng thú với bài học và yêu thích bộ môn.

2.2. Các bước sử dụng sơ đồ kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường Trung học phổ thông

Trong dạy học Lịch sử ở trường phổ thông, việc sử dụng sơ đồ kiến thức để tổ chức hiệu quả hoạt động khởi động cần được thực hiện qua các bước sau (xem Hình 1):

Hình 1: Các bước sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường THPT

**Em hãy quan sát sơ đồ để tìm ra những điểm giống và khác nhau giữa hai bức ảnh dưới đây.
Hãy giải thích cho những điểm giống và khác nhau đó.**

1

2

3 Hội nghị Giơnevơ năm 1954

1

2

3 Hội nghị Pari năm 1975

Giống nhau

Hình 2: Sơ đồ hoạt động khởi động

Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trước tiên, GV cần xác định mục tiêu bài học, nội dung kiến thức cơ bản của bài học để lựa chọn hoạt động khởi động sao cho phù hợp. Tiếp đến, GV lựa chọn dạng sơ đồ phù hợp với nội dung và hình thức của hoạt động. Qua đó, GV đưa ra yêu cầu hoạt động dưới dạng câu hỏi, bài tập, câu lệnh, trò chơi... Sau đó, GV tổ chức, hướng dẫn HS thực hiện vào hoạt động. Kết thúc hoạt động, GV tổ chức cho HS nhận xét, đánh giá lẫn nhau. Cuối cùng, GV đưa ra nhận xét, đánh giá và vận dụng nguyên tắc dạy học nêu vấn đề để hướng HS vào những nội dung cơ bản của bài học nhằm giúp HS định hướng nhiệm vụ trong quá trình học tập.

2.3. Một số biện pháp sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức hoạt động khởi động trong dạy học Lịch sử ở trường trung học phổ thông

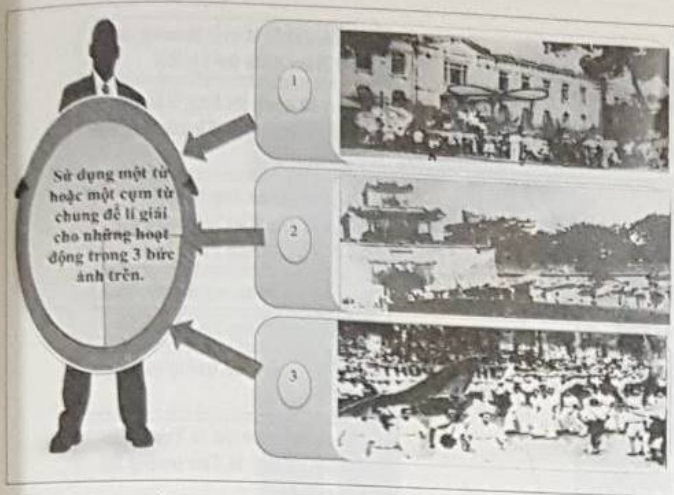
2.3.1. Sử dụng sơ đồ hóa để khai thác kiến thức Lịch sử thông qua hệ thống câu hỏi, bài tập nhận thức

Câu hỏi, bài tập nhận thức có vai trò quan trọng trong quá trình dạy học, từ kiểm tra bài cũ, dạy học bài, củng cố, kiểm tra, đánh giá, ra bài tập về nhà. Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức kết hợp với câu hỏi, bài tập để tổ chức hoạt động khởi động sẽ tạo ra những xung đột, mâu thuẫn trong nhận thức của HS, kích thích sự tò mò, ham học hỏi, mong muốn giải quyết những mâu thuẫn trong nhận thức. Trong quá trình tổ chức hoạt động sơ đồ hóa kiến thức đóng vai trò là câu hỏi, phương tiện, phương pháp để cụ thể hóa các hoạt động học tập giúp HS dễ dàng nhận biết yêu cầu, mức độ, trình tự thực

hiện các hoạt động, cách thức hoạt động. Do vậy, sử dụng sơ đồ hóa kiến thức kết hợp với câu hỏi, bài tập để tổ chức hoạt động khởi động là biện pháp quan trọng để gây hứng thú học tập của HS và góp phần nâng cao hiệu quả bài học lịch sử ở trường phổ thông.

Ví dụ, khi dạy Bài 22, mục V: “Hiệp định Pari năm 1973 về chấm dứt chiến tranh, lập lại hòa bình ở Việt Nam” (Lịch sử 12), nhằm giúp HS hiểu được nội dung bài học: Hoàn cảnh và quá trình diễn ra Hội nghị Pari; Nội dung cơ bản của Hội nghị; Ý nghĩa, tác động của Hiệp định Pari năm 1973. Trước khi dạy học bài học mới, GV tổ chức cho HS tham gia hoạt động khởi động tìm câu trả lời đúng cho một câu hỏi hay bài tập nhận thức mà GV cho trước dưới dạng sơ đồ kiến thức. Nội dung của sơ đồ kiến thức được GV thiết kế có sự vận dụng của kiến thức cũ đã học ở bài học trước nhưng có liên quan đến kiến thức trong bài học mới. Nội dung kiến thức và cách thức tổ chức hoạt động khởi động được cụ thể ở Hình 2:

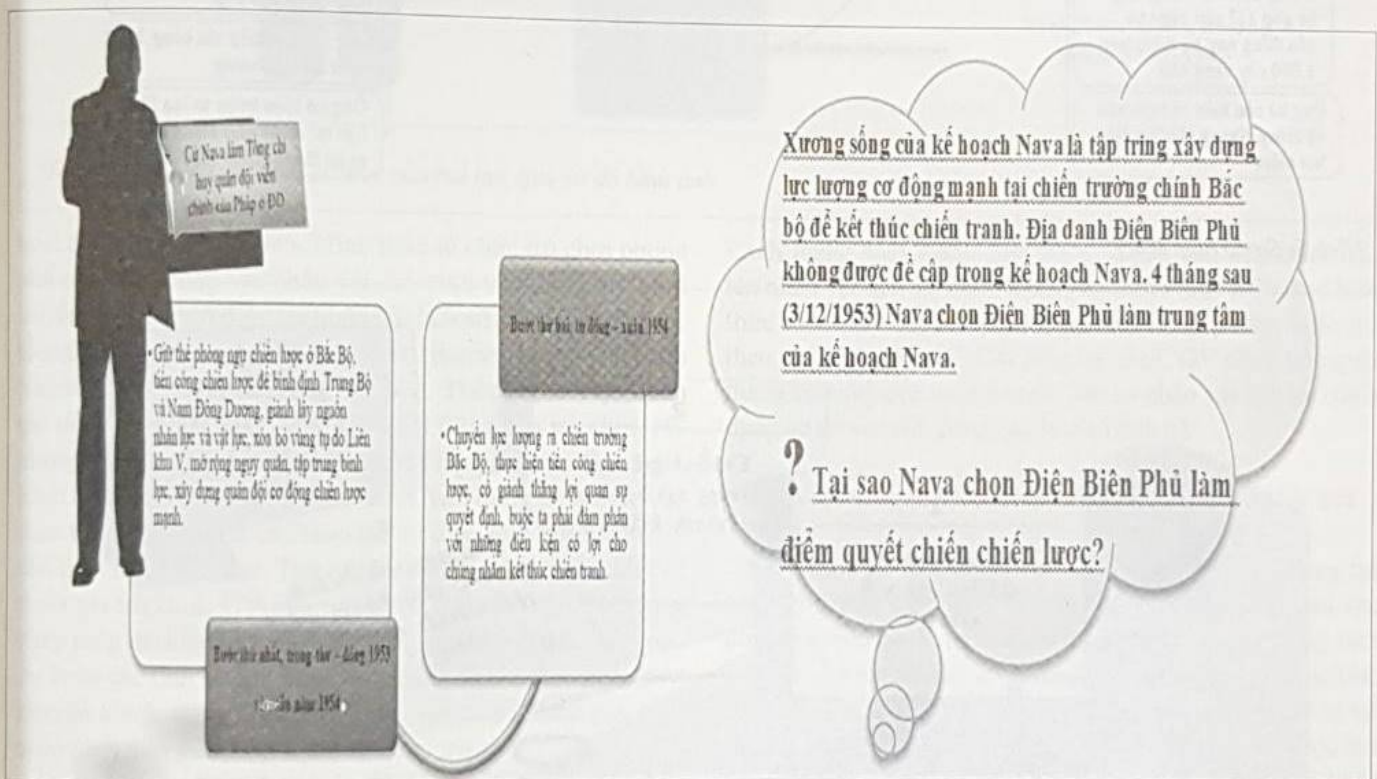
Để tổ chức hoạt động, trước tiên, GV gọi lần lượt một vài HS nêu ý kiến, sau đó GV cho HS nhận xét đánh giá. Cuối cùng, GV chốt lại nội dung và hướng HS vào kiến thức cơ bản của bài học nhằm tạo không khí vui vẻ và tạo sự tương tác giữa GV và HS, đặc biệt định hướng cho HS nhiệm vụ học tập trong bài học mới. Hoặc khi dạy Bài 16, mục III: “Khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền” (Lịch sử 12), nhằm giúp HS nắm được nội dung cơ bản của bài học bao gồm: nhiệm vụ cách mạng; lực lượng cách mạng; thành quả cách mạng; hình thức đấu tranh; hình thái cách mạng; thời cơ cách

Hình 3: Sơ đồ hình ảnh để tổ chức hoạt động khởi động

có trong mỗi bức ảnh, nội dung yêu cầu của GV dưới dạng câu hỏi, cách thức hoạt động học tập... Từ các thông tin đã xác định, HS tiếp tục tìm hiểu mối quan hệ giữa các bức ảnh để tìm ra từ khóa mà GV yêu cầu.

Hoạt động này có thể thực hiện theo nhóm - toàn lớp hoặc cá nhân - toàn lớp. Nếu chia nhóm, GV tổ chức cho các nhóm HS xác định nhiệm vụ cần giải quyết sau đó trao đổi, thảo luận để đưa ra ý kiến chung. Nội dung câu trả lời được các nhóm viết ra trên giấy ghi nhớ (Lưu ý mỗi nhóm một màu giấy khác nhau). Hết thời gian hoạt động, GV yêu cầu đại diện các nhóm dán tờ giấy ghi nhớ lên bảng để cả lớp theo dõi (Lưu ý: Những từ hay cụm từ trùng nhau có thể dán chồng lên nhau). Tiếp đến, các nhóm lần lượt trình bày và lí giải về từ hoặc cụm từ mà nhóm mình đã lựa chọn. Cuối

Hình 4: Sơ đồ hoạt động khởi động

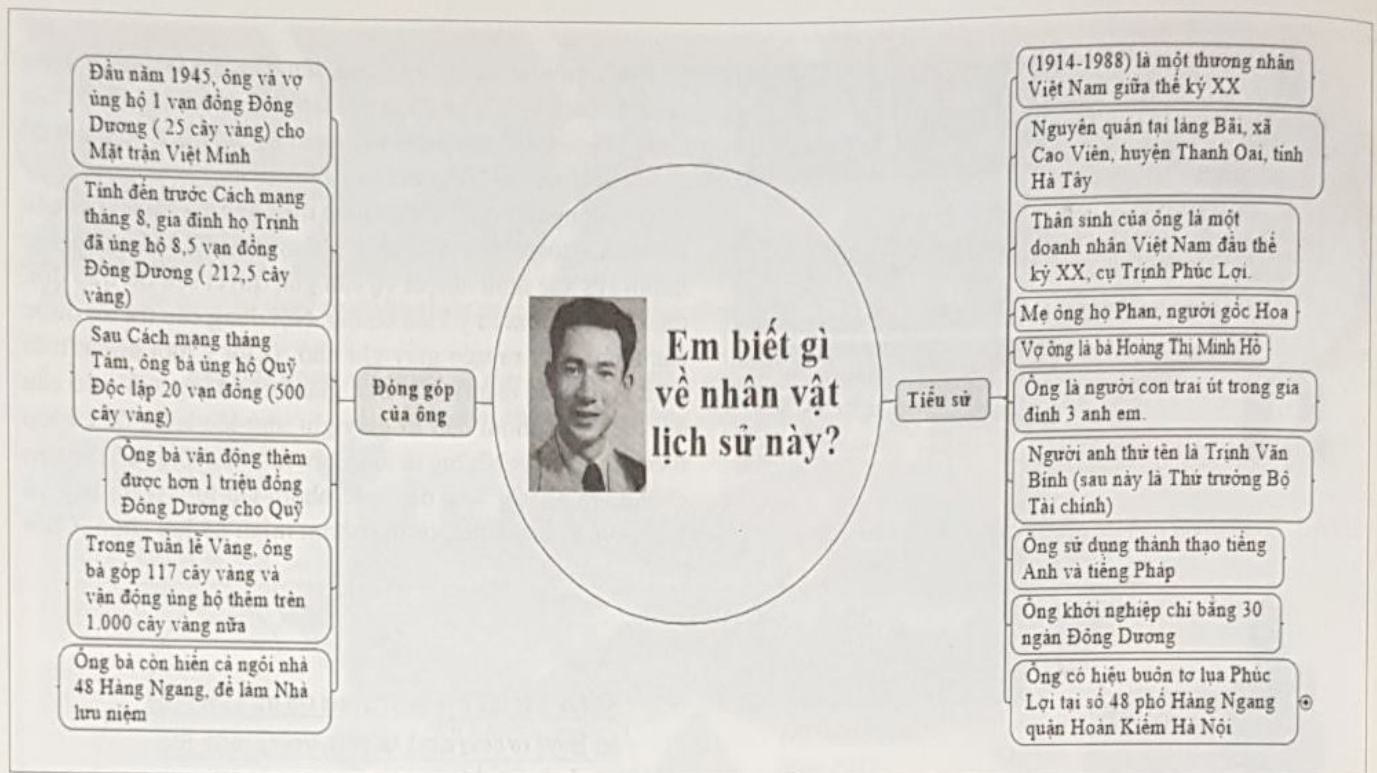
mạng. Với những nội dung trên, GV sử dụng sơ đồ kết hợp với ảnh lịch sử để tổ chức HS tham gia hoạt động khởi động đầu ngay trước khi vào bài học mới. Nội dung hoạt động tập trung làm rõ nội dung kiến thức: Cách mạng Tháng Tám 1945 là cuộc vùng dậy của cả dân tộc Việt Nam, diễn ra dưới hình thức khởi nghĩa vũ trang. Trong cuộc khởi nghĩa này, Đảng đã phát động toàn dân nổi dậy khởi nghĩa ở cả nông thôn và thành thị. Điều này đã tác động quyết định đến thắng lợi của tổng khởi nghĩa. Với nội dung kiến thức trên, GV tiến hành thiết kế sơ đồ hình ảnh kết hợp câu hỏi và những gợi ý về cách thức hoạt động. Nội dung hoạt động khởi động được thể hiện qua Hình 3:

Qua sơ đồ Hình 3, HS trực quan được các thông tin: Hình ảnh nơi xảy ra các sự kiện lịch sử để phán đoán các hoạt động

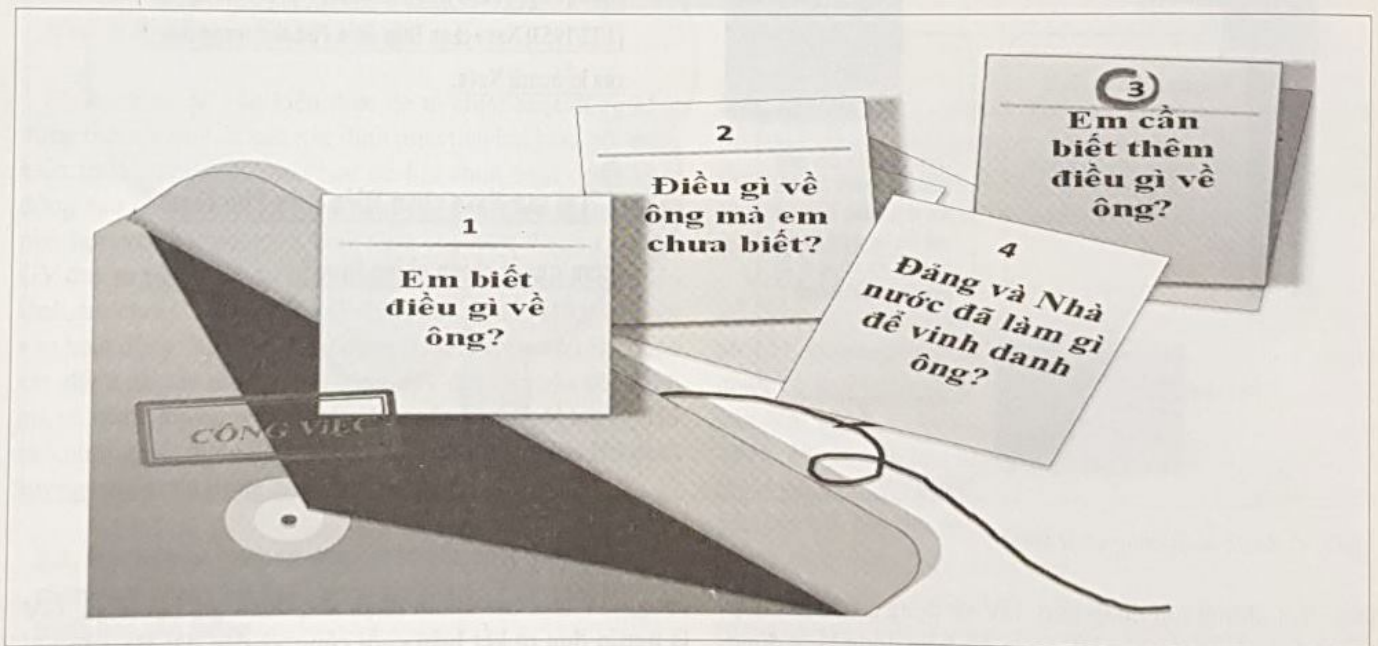
cùng, GV cho các nhóm nhận xét, đánh giá lẫn nhau. GV là người đưa ra kết luận cuối cùng và dẫn dắt HS vào nội dung của bài học.

2.3.2. Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tạo tình huống có vấn đề

Tình huống có vấn đề trong dạy học Lịch sử là những trở ngại về nhận thức của HS, những vấn đề mà HS chưa biết hoặc đã biết nhưng chưa đầy đủ. Điều này làm cho HS tò mò, mong muốn hiểu thêm để giải quyết vấn đề. Tình huống có vấn đề là yếu tố quan trọng để tạo hứng thú học tập cho HS, việc sử dụng sơ đồ kết hợp với tình huống có vấn đề giúp HS trực quan vấn đề chính xác, khoa học, đầy đủ, xác định được nhiệm vụ cần giải quyết, cách thức giải quyết vấn

Hình 5: Sơ đồ hoạt động

Hình 6: Sơ đồ hoạt động khám phá nhân vật lịch sử trong trò chơi lịch sử

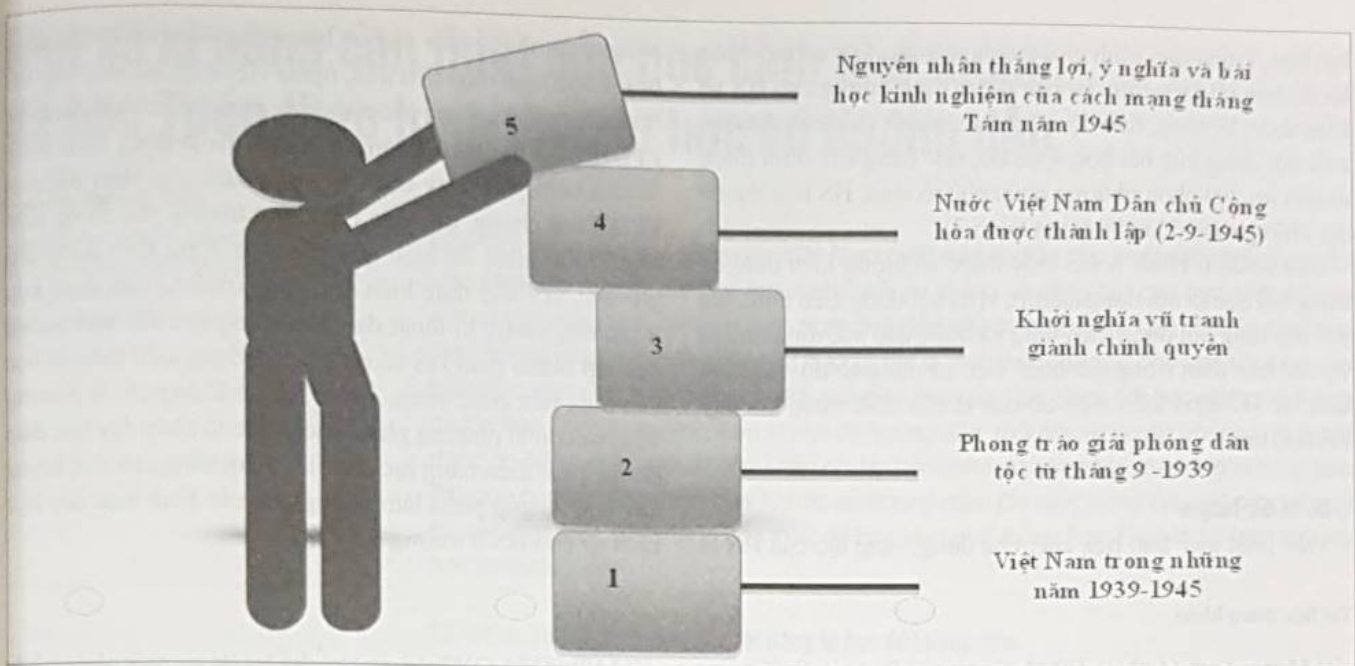
đề, thậm chí còn dự đoán được kết quả đạt được sau khi giải quyết vấn đề.

Ví dụ, khi dạy học Bài 20, mục II: “Cuộc tiến công chiến lược Đông – Xuân 1953 - 1954 và chiến dịch Điện Biên Phủ năm 1954” (Lịch sử 12), nhằm làm rõ âm mưu mới của Pháp – Mĩ ở Đông Dương khi bước vào Đông – Xuân 1953-1954; Chủ trương, chiến lược của ta trong Đông – Xuân 1953-1954; Thắng lợi chiến dịch Điện Biên Phủ năm 1954. GV sử dụng sơ đồ kết hợp với việc xây dựng tình huống có vấn đề

để kích thích sự tò mò cho HS, hướng HS giải quyết nhiệm vụ học tập. Nội dung tình huống có vấn đề được GV thiết kế dưới dạng sơ đồ cụ thể (xem Hình 4).

2.3.3. Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để tổ chức trò chơi Lịch sử

Trò chơi được sử dụng trong dạy học Lịch sử là hoạt động chơi để giáo dục, học tập và rèn luyện, các trò chơi thường có chủ đề, mục đích, nội dung, hành động, yêu cầu, đối tượng nhất định. Việc tổ chức các trò chơi Lịch sử luôn gắn với

Hình 7: Tóm tắt kiến thức cơ bản của bài học qua sơ đồ hình ảnh

hoạt động học tập của HS. Hình thức tổ chức trò chơi phong phú (trò chơi đóng vai nhân vật, trò chơi vận động, trò chơi truyền tin, trò chơi điều tra nhân vật lịch sử...), trò chơi được tổ chức trong không gian lớp học với thường lượng cho phép (thường là 5 phút) của một tiết học. Thông qua việc tham gia tích cực, chủ động, sáng tạo hoạt động của trò chơi, HS không chỉ vui vẻ mà còn rèn luyện kỹ năng, kỹ xảo (quan sát, trình bày, làm việc nhóm, thực hành, vận dụng kiến thức vào thực tế...), phát triển các thao tác tư duy, linh hoạt kiến thức cần thiết trong bài học. Tuy nhiên, để HS hứng thú, tích cực tham gia trò chơi, GV phải vững về chuyên môn, biết lồng ghép sáng tạo kiến thức qua trò chơi, cần chủ động, linh hoạt, dự đoán các tình huống trong quá trình tổ chức và phải luôn khuyến khích, động viên, kiểm soát được HS tham gia, phải phân phối thời gian hợp lý khi tổ chức trò chơi.

Ví dụ, khi dạy Bài 17: “Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa từ sau ngày 2-9-1945 đến trước ngày 19-12-1946” (Lịch sử 12). Trong hơn năm đầu của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Cách mạng Việt Nam gặp muôn vàn khó khăn, thử thách như nạn đói, nạn dốt, giặc ngoại xâm, nội phản. Đảng và Chính phủ đã có nhiều biện pháp giải quyết những khó khăn về chính trị, kinh tế, xã hội. Một trong những biện pháp giải quyết khó khăn về tài chính là phát động quyền góp thực hiện “Tuần lễ vàng”, xây dựng “Quỹ độc lập”. Hướng ứng phong trào đó, một thương gia giàu có đã đóng góp tiền, vàng của mình để góp phần giải quyết những khó khăn tài chính của nước ta lúc bấy giờ. Nhân vật lịch sử đó là ai? Nhân vật này đã có những đóng góp gì cho Cách mạng nước ta? Các em quan sát sơ đồ dưới đây và hoàn thành yêu cầu sau (xem Hình 5).

GV cho trước các thông tin như: Bức ảnh chân dung, tiểu sử về nhân vật, những đóng góp lớn của nhân vật đối với

Cách mạng Việt Nam. Sau đó, GV yêu cầu nêu chính xác tên nhân vật lịch sử. Hoạt động này được thực hiện theo hình thức cá nhân – toàn lớp. GV gọi HS xung phong hoặc gọi theo chỉ định của GV. Kết thúc trò chơi, GV công bố người thắng cuộc và tiếp tục trò chơi “Hồ sơ nhân vật lịch sử” dưới dạng sơ đồ với nội dung sau (xem Hình 6).

2.3.4. Sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để định hướng kiến thức cơ bản

Kiến thức cơ bản là kiến thức chính, cần thiết không thể thiếu cho việc biết, hiểu và vận dụng kiến thức lịch sử vào đời sống hiện tại. Kiến thức cơ bản được trình bày trong sách giáo khoa Lịch sử bao gồm: Các sự kiện, hiện tượng lịch sử, niên đại lịch sử, địa điểm xảy ra các sự kiện lịch sử, nhân vật lịch sử, các khái niệm, thuật ngữ lịch sử, quy luật, bài học lịch sử...Việc sử dụng sơ đồ để xác định kiến thức cơ bản trong bài học nhằm tránh tình trạng quá tải, bỏ sót hoặc có thể bổ sung kiến thức để định hướng được nhiệm vụ học tập cho HS, lựa chọn PPDH phù hợp với nội dung kiến thức cơ bản đã được xác định.

Ví dụ, khi dạy Bài 16: “Phong trào giải phóng dân tộc và tổng khởi nghĩa tháng Tám (1939 - 1945). Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời” (Lịch sử 12), GV sử dụng sơ đồ hình ảnh để tóm tắt nội dung kiến thức cơ bản theo cấu trúc bài học. Nội dung kiến thức bao gồm: Tình hình Việt Nam trong những năm 1939 - 1945; Phong trào giải phóng dân tộc từ tháng 9 – 1939; Khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền; Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa được thành lập (2-9-1945); Nguyên nhân thắng lợi, ý nghĩa lịch sử và bài học kinh nghiệm của Cách mạng Tháng Tám năm 1945. Mỗi một mục bao gồm nhiều đơn vị thức nhỏ nên GV có thể sử dụng sơ đồ kiến thức để giới thiệu tuần tự các mục theo cấu trúc

bài học. Trong quá trình giới thiệu các mục, GV có thể dừng lại để tóm tắt kiến thức cơ bản nhằm định hướng cho HS về kiến thức, kỹ năng, thái độ, năng lực, phẩm chất cần đạt qua mỗi nội dung của bài học. Qua đó, GV cũng xác định được nhiệm vụ, lựa chọn phương pháp phù hợp tổ chức HS học tập để đạt những mục tiêu trên (xem Hình 7).

Qua sơ đồ ở Hình 7, HS thấy được số lượng kiến thức có trong bài học (5 nội dung chính), vị trí nội dung kiến thức, tên gọi của từng nội dung kiến thức và bước đầu xác định nhiệm vụ của bản thân trong giờ học. Việc sử dụng sơ đồ hóa kiến thức để xác định kiến thức cơ bản là cần thiết trước khi dạy bài học mới.

3. Kết luận

Việc phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của HS là

một trong những yêu cầu cơ bản trong đổi mới PPDH hiện nay. Thực hiện mục tiêu trên, ngoài việc bám sát mục tiêu bài học, nội dung dạy học cần chủ động khai thác có hiệu quả các PPDH hiện đại theo hướng tích cực. Hoạt động khởi động là một biện pháp dạy học tích cực nhằm góp phần đổi mới PPDH nói chung, dạy học Lịch sử ở trường phổ thông hiện nay. Để tổ chức có hiệu quả các hoạt động khởi động đầu giờ học, GV cần thực hiện đúng quy trình và vận dụng hợp lý phương pháp, kỹ thuật dạy học thông qua các tình huống học tập nhằm giúp HS có cơ hội vận dụng kiến thức đã học vào thực tiễn cuộc sống. Từ đó, sơ đồ không chỉ là phương tiện mà còn là phương pháp, cách thức tổ chức dạy học theo hướng phát triển năng lực cho HS nhằm nâng cao chất lượng dạy học và góp phần làm phong phú các hình thức dạy học Lịch sử cho HS ở trường THPT.

Tài liệu tham khảo

- [1] Marvin Scott (Author), (1998), *Games and Strategies for Teaching U.S. History*, San Francisco, Publisher by J. Weston Walch; Revised edition.
- [2] Bernd Meire – Nguyễn Văn Cường (2014), *Lí luận dạy học hiện đại - Cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [3] Lê Thị Thu Hương, (2010), *Tình huống có vấn đề trong dạy học Lịch sử ở trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục, số 242, tr. 34-36.
- [4] Robert J. Marzano, Debra J. Pickering, Jane E. Pollock, (2011), *Các phương pháp dạy học hiệu quả (Nguyễn Hồng Vân dịch)*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [5] Lê Thủy Mai, (2017), *Sử dụng trò chơi học tập góp phần nâng cao hiệu quả dạy học lịch sử ở tiểu học*, Tạp chí Khoa học, số 13, tr.132- 141.
- [6] Lê Văn Năm - Trần Thị Tuyết Hồng, (2011), *Khởi động giờ học, một hoạt động quan trọng để nâng cao hiệu quả trong dạy học hóa trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục, số 258, tr.49-51.
- [7] Phạm Thị Ái Vân, (2011), *Trò chơi lịch sử và vai trò của chúng trong dạy học Lịch sử ở trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục, số 254, tr. 37-39.

USING KNOWLEDGE MAPPING TO ORGANIZE THE WARM-UP ACTIVITIES IN TEACHING HISTORY AT HIGH SCHOOLS

Chu Thi Mai Huong

Tay Bac University
 Quyet Tam ward, Son La city, Son La province, Vietnam
 Email: chumaihuongttb@gmail.co

ABSTRACT: *Promoting the activeness, initiative and creativeness of pupils is one of the important objectives of the current teaching method innovation. The warm-up activities at the beginning of class hour is a way to inspire pupils before they start a new lesson, where excitement is a psychological factor to shape, develop pupils' activeness, initiative and creativeness in learning. The articles presents the use of knowledge mapping to organize the warm-up activities in teaching history at high schools. By the methods of theoretical research, investigation, and survey, the author proposes the steps to use knowledge mapping and suggests some measures for using knowledge mapping to organize the warm-up activities through the specific teaching situations in order to improve the quality of teaching this subject as well as contribute to enrich the forms and techniques of the History teaching at high schools.*

KEYWORDS: Mapping; warm-up activities; history teaching method.